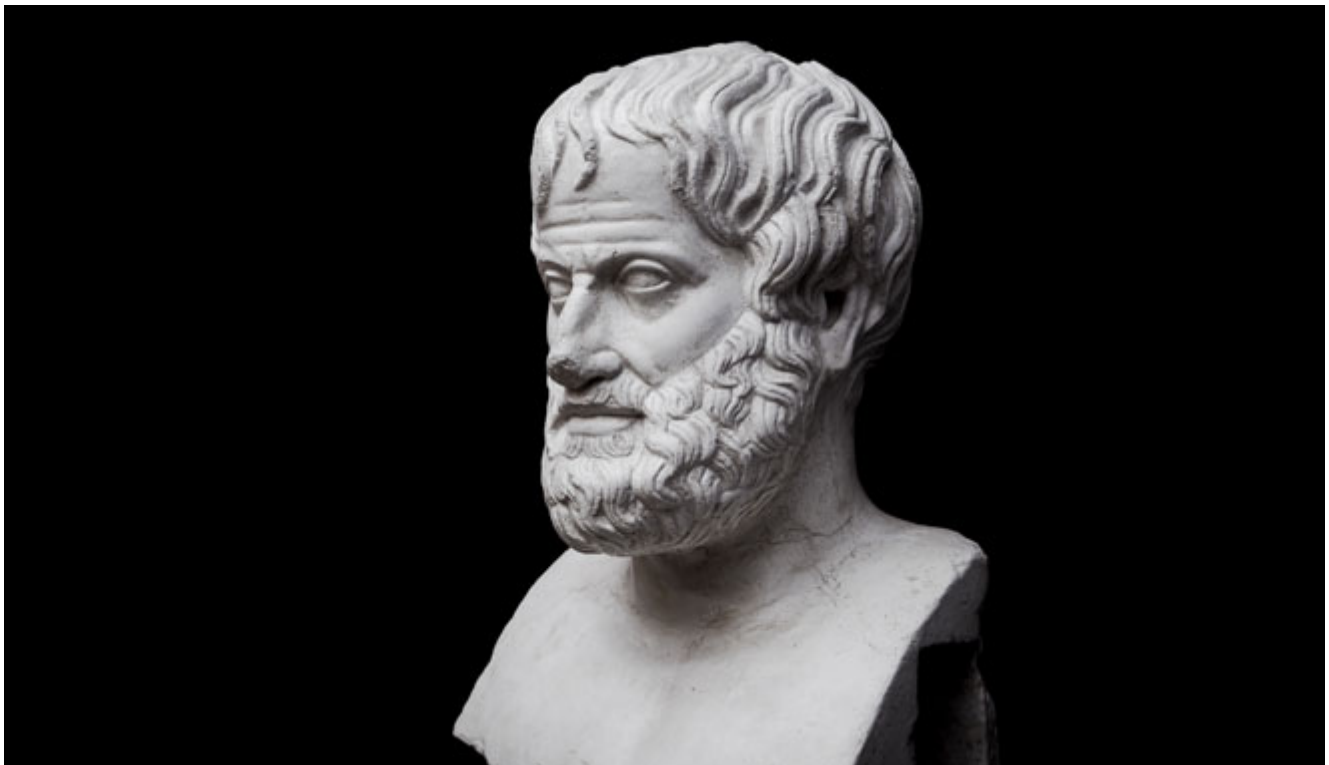

Έτσι ήταν οι Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι: Ζωγραφίζοντας τα πορτρέτα τους... (Εύη Σαραντέα, Ζωγράφος)

/ [Πεμπουσία](#)

Αριστοτέλης

Οι ζωγραφικές αναπαραστάσεις αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων, αποτελούν μία πρώτη προσέγγιση στις φυσιογνωμίες τους, καθώς και στο σκεπτικό και τον στόχο των αρχαίων καλλιτεχνών. Πραγματοποιήθηκαν κατόπιν συγκριτικής έρευνας και επιλογής μεταξύ αντιγράφων αρχαιοελληνικών γλυπτών, λαμβάνοντας υπόψη αρχαία κείμενα και συγγράμματα σύγχρονων μελετητών.

Οι ζωγραφικές αναπαραστάσεις φιλοσόφων που πραγματοποίησα, προέρχονται από τη σπουδή ευαίσθητων και με ακρίβεια δημιουργημένων αντιγράφων, που είχαν πλασθεί επί ρωμαϊκής κατοχής κατόπιν παραγγελιών σε ελληνικά εργαστήρια και κυρίως στα αθηναϊκά εργαστήρια γλυπτικής, τα οποία είχαν παράδοση αιώνων

στην προσωπογραφική τέχνη (Smith, 2009, σελ. 24). Τα πορτρέτα είναι αποτέλεσμα επιλογής, συγκριτικής έρευνας αρχαίων καλλιτεχνημάτων, μελέτης αρχαίων κειμένων, και σύγχρονων συγγραμμάτων ειδικών αρχαιολόγων, ιστορικών τέχνης και ανθρωπολόγων. Η προβληματική της μεταφοράς της γλυπτής εικόνας σε ζωγραφική - η «μετουσίωση» των αρχαίων γλυπτών - ήταν ξεχωριστή για κάθε ένα πορτρέτο, ιδιαίτερα στο ζήτημα της έκφρασης του προσώπου. Ζωγραφίστηκαν με χρώματα λαδιού σε μουσαμά και οι διαστάσεις του καθενός είναι περίπου 27 x 38 εκ.

Ζωγραφικές αναπαραστάσεις αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων βασιζόμενες στα αρχαία γλυπτά πορτρέτα τους

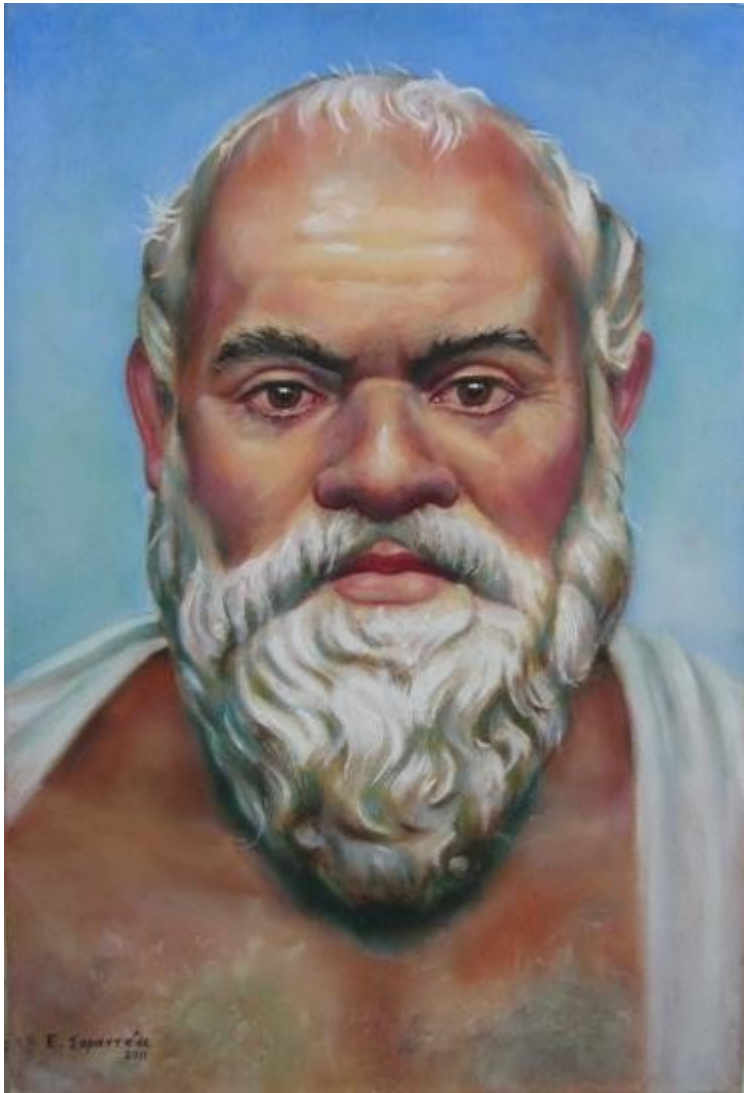

Εικ. 1. **ΠΙΝΔΑΡΟΣ** (518-438 π.Χ.)

Ζωγραφική αναπαράσταση της γλυπτής μορφής του ποιητή Πίνδαρου, των μέσων του 5ου αι. π.Χ. (Richter, 1965, εικ. 423). Ενώσω ζούσε ο Πίνδαρος στήθηκε ο τιμητικός ανδριάντας του (Παπαχατζής, 1981, σελ. 211), ο οποίος παρουσιάζει

φυσιognωμικά χαρακτηριστικά του ποιητή (Giuliani, 1998, σελ. 636-637). Για πρώτη φορά στην Ιστορία της Τέχνης, περί τα μέσα του 5ου αι. π.Χ., αποδίδονται επιφανείς με ρυτίδες σκέψης.

Οι Αιγύπτιοι είχαν δημιουργήσει, πολύ παλαιότερα, γλυπτά με εξατομικευμένα χαρακτηριστικά αλλά, τον Χρυσό αιώνα στην Ελλάδα, προβάλλεται στη γλυπτική η σκέψη. Το πρόσωπο του Πίνδαρου αποπνέει πνευματικότητα, κύρος και πληρότητα. Η αριστοκρατική του γενειάδα είναι στο κάτω τμήμα της γυρισμένη, ώστε, να μην εμποδίζει το παίξιμο της λύρας (von den Hoff, 2007, σελ. 52).

Εικ. 2. **ΣΩΚΡΑΤΗΣ** (470-399 π.Χ.)

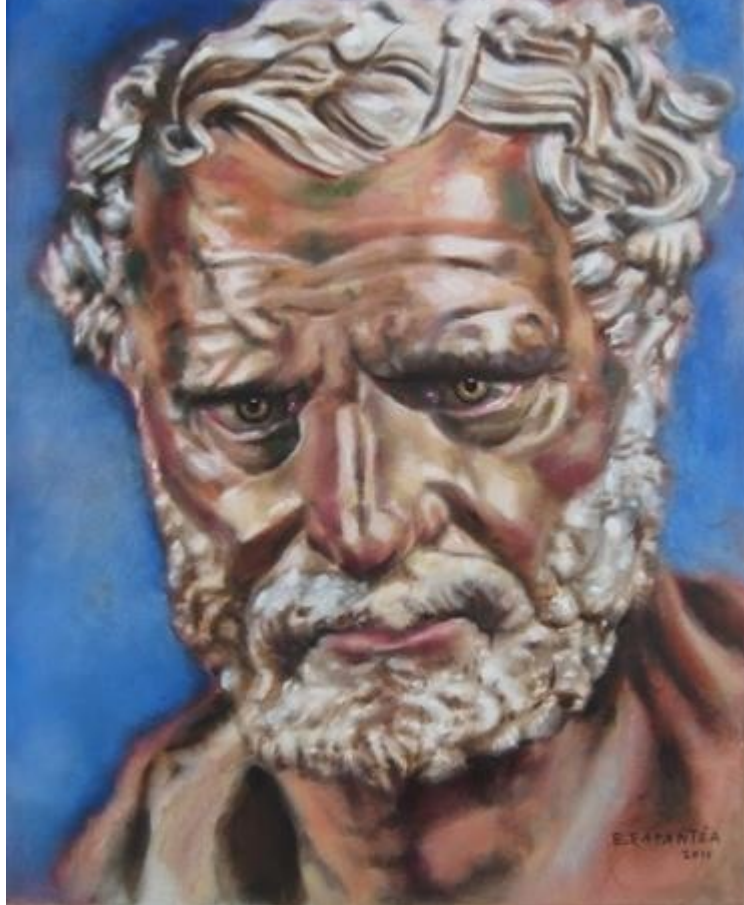
Ζωγραφική αναπαράσταση. Το άγαλμά του (στήθηκε τον 4ο αι. π.Χ.) αποτέλεσε σταθμό. Η απεικόνιση του Σωκράτη επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη σεμνή, ηθική εικόνα και τον εξατομικευμένο τρόπο δημιουργίας των αγαλμάτων προσωπικοτήτων του πνεύματος, που ακολούθησαν (Smith, 2009, σελ. 58).

Στα πλαίσια της καλοκαγαθίας (του καλού και αγαθού της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, που αφορούσε αρετή ηθικού ανδρός με ευγενική κληρονομιά), η Γλυπτική εκφραζόταν με τη φυσική τελειότητα σώματος και προσώπου. Ο Σωκράτης προκαλούσε την ιδεολογία της καλοκαγαθίας και μια Δημοκρατία που παρουσίαζε τόσα σημάδια παρακμής, ώστε είχε καταντήσει κίβδηλη. Μετά την άδικη εκτέλεσή του, το άγαλμα του Σωκράτη, απροκάλυπτα περιφρονητικό και ενοχλητικό, ήταν επέκταση του λόγου του (Zanker, 1995, σελ. 12, 32-39, 335) και αποτέλεσε τομή στην αρχαία αγαλματοποιία: Η εξωτερική εμφάνιση δεν έχει καμία σχέση με το εσωτερικό φως. Εδώ δηλώνεται η διαφορά του φαίνεσθαι από το είναι. Με την γερωντική απόδοση του σώματος, υπονοείται εξάλλου ότι η φιλοσοφία εξετάζει τα φαινόμενα υπό το πρίσμα της φυσικής νομοτέλειας, ακόμη και του θανάτου. Επί πλέον, η όψη του θυμίζει μάσκα Σειληνού. Ο Σωκράτης έμοιαζε πράγματι με Σειληνό και ο ιδιοφυής γλύπτης συνδύασε το χαρακτηριστικό αυτό με την αρχαία παράδοση, κατά την οποία, ο γέρος Σειληνός ήταν πρότυπο δασκάλου, ένα αρχέτυπο φιλόσοφου... Μετά την κατασκευή του αγάλματός του, στους ανδριάντες των επιφανών ο ιδεαλισμός, η εξιδανίκευση και η ωραιοποίηση περιορίστηκαν.

Εικ. 3. **ΠΛΑΤΩΝ** (429-347 π.Χ.)

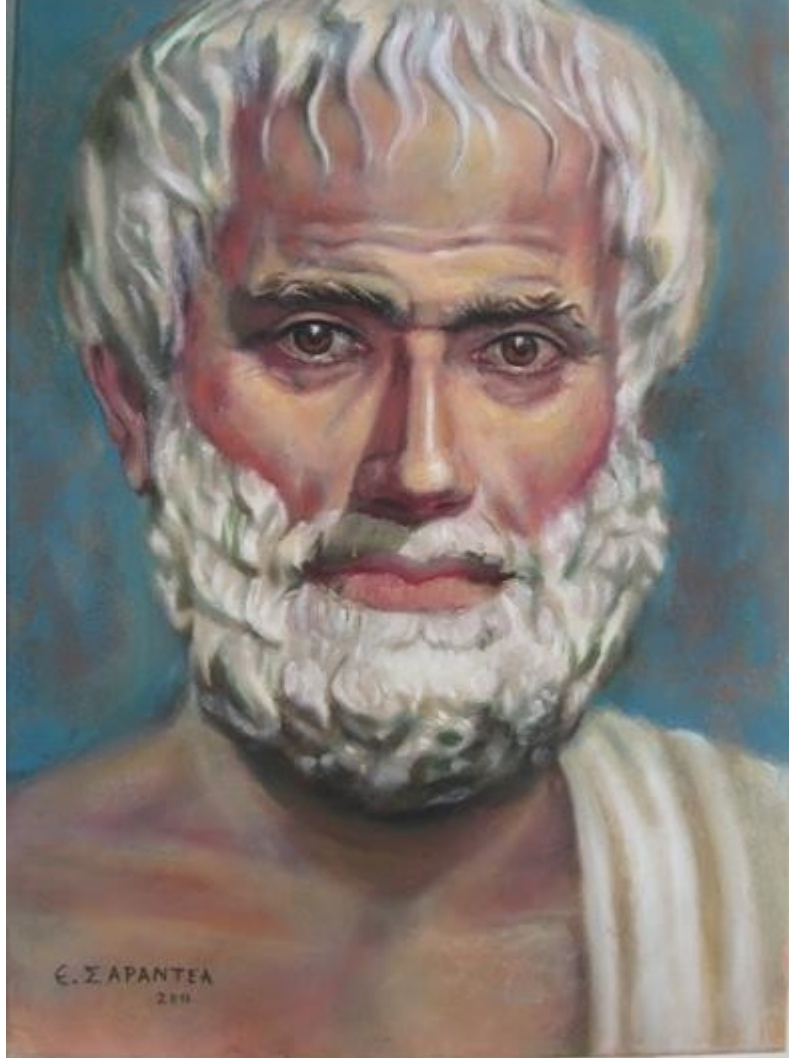
Ζωγραφική αναπαράσταση. Το άγαλμά του στήθηκε πιθανότατα ενόσω ζούσε ο Πλάτων, περί τα 380 π.Χ. (Zanker, 1995, σελ. 69-71). Αποδίδεται σε μέση ηλικία και παρουσιάζεται σαν μια ισχυρή, συντηρητική, προσωπικότητα, με εμβριθή σκέψη. Όλα τα στοιχεία της εικόνας του ζωντανεύουν μπροστά μας όχι απλώς έναν τύπο φιλοσόφου, αλλά ένα ιδιαίτερο πρόσωπο και προαναγγέλλουν τα λαμπρά πορτρέτα φιλοσόφων του 3ου αιώνα π.Χ.. (Pollitt, 2006, σελ. 99-100).

Εικ. 4. «**ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ**» (περ. 460-

370 π.Χ.)

Ζωγραφική αναπαράσταση μιας μορφής άγνωστου φιλοσόφου, με βαθιές ρυτίδες στο μέτωπο και ισχυρή σκέψη. Στο παρελθόν, είχαν υποθέσει ότι παρουσιάζει τον Δημόκριτο, τον πατέρα της ατομικής θεωρίας (Dillon, 2006, σελ. 42,44, 180).

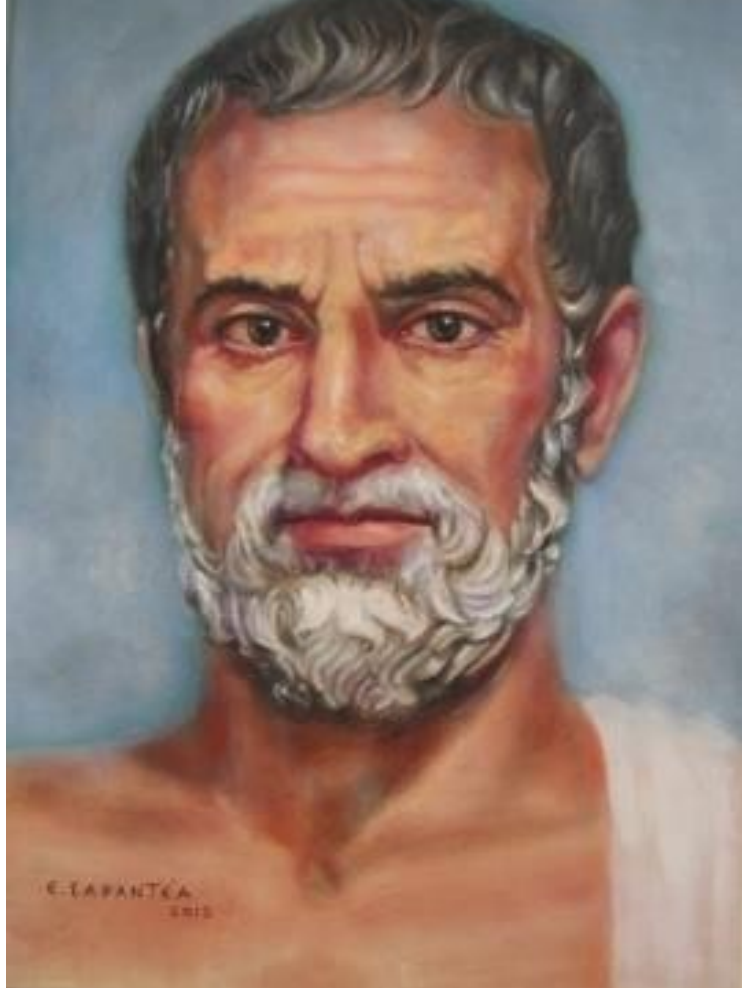

Εικ. 5. **ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ** (384-322

π.Χ.)

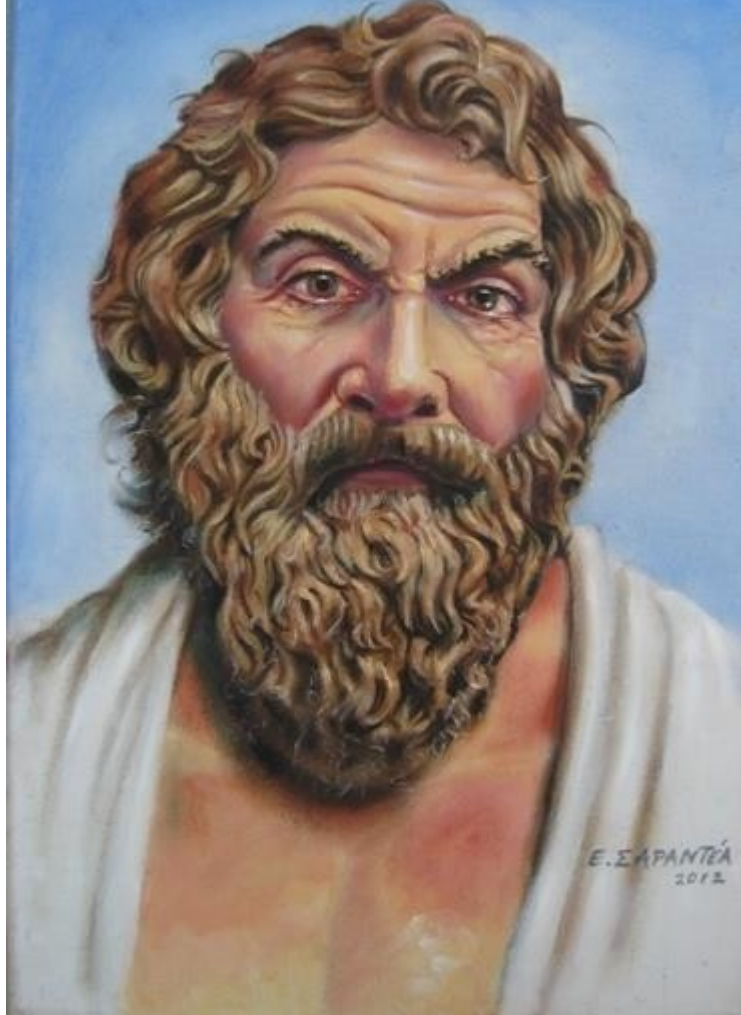
Ζωγραφική αναπαράσταση. Το γλυπτό του κορυφαίου φιλόσοφου του 4ου αι. π.Χ., ήταν πιθανώς έργο του Λύσιππου. Ο Λύσιππος, με ειδική τεχνική, αποτύπωνε στους ανδριάντες ακόμη και τις λεπτομέρειες της φυσιογνωμίας των προσώπων (Βουτυράς, 1987, σελ. 179-185, Pollitt, 2006, σελ.78-92). Μια γενιά μετά τη δημιουργία του αγάλματος του Πλάτωνα, στη γλυπτή απόδοση του Αριστοτέλη προεκβάλλεται όχι απλώς σκέψη, αλλά στοχαστική συγκέντρωση και εσωτερική ένταση (Pollitt, 2006, σελ. 101, 384).

Οι φιλόσοφοι αποδίδονται σε μεγάλη ηλικία και με ηθική σεμνότητα. Ποτέ δεν παρουσιάζεται ένας φιλόσοφος σε νεαρή ηλικία, ποτέ καθισμένος σε θρόνο...

Εικ. 6. **ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ** (372-287 π.Χ.)

Ζωγραφική αναπαράσταση. Ο μαθητής του Αριστοτέλη παρουσιάζεται σαν μια ευφυής και σοβαρή προσωπικότητα, κι ίσως όχι τόσο σαν φιλόσοφος (Smith, 2009, σελ. 48). Μεταξύ των άλλων, ήταν βοτανολόγος, ζωολόγος, και είχε γράψει θεατρικά έργα, σατιρίζοντας καυστικά ανθρώπινους χαρακτήρες - επηρεάζοντας τον μαθητή του, ποιητή Μένανδρο (Κακριδής, 2005, σελ. 190).

Εικ. 7. **ΑΝΤΙΣΘΕΝΗΣ** (περ. 445-360

π.Χ.)

Ο μαθητής του Σωκράτη και ιδρυτής του κινήματος των κυνικών φιλοσόφων, στην γλυπτή απεικόνισή του - από την οποία προήλθε το ζωγραφικό πορτρέτο του - παρουσιάζεται αντισυμβατικός, με αναστατωμένα μαλλιά και κριτική ματιά. Μια σφριγηλή εικόνα της ηθικής φιλοσοφίας (Smith, 2009, σελ. 50, 62). Κοιτά επιφυλακτικά, κάπως ειρωνικά τον θεατή. Μοιάζει να μην έχει δόντια. (Zanker, 1995, σελ. 174-176).

Αυτές καθαυτές οι απεικονίσεις των Κυνικών αποτελούν πρόκληση προς τον καθωσπρεπισμό. Το γλυπτό του, έργο του σπουδαίου Αθηναίου γλύπτη Φυρόμαχου, του 230 π.Χ., δημιουργήθηκε 130 περίπου χρόνια μετά τον θάνατο του Αντισθένη. Δεν υπάρχουν πληροφορίες εάν τα χαρακτηριστικά του έχουν προέλθει από προϋπάρχον γλυπτό, από κάποιο εκμαγείο ή είναι επινοημένα (Pollitt, 2006, σελ. 163).

[συνεχίζεται]

Πηγή: Διεθνές Φιλοσοφικό Forum [«Ανάδρασις»](#), Εύη Σαραντέα, «Εκείνων όψεις»

Το προηγούμενο μέρος του άρθρου μπορείτε να το διαβάσετε [εδώ](#)